

ת.ד 102 בני ברק
פקס: 03-5055919
9139191@gmail.com

זכר מואמינים

גליון שבו עי מבית 'בני אמונים'

פרשת אמר תשפ"ג שנה ט | גליון מס' 481

פניני אמונים

פניני תפלה בפרשה

פתיחו שערים

דבר מוסד ונשיא 'בני אמונים'

קבלת פנים שמימית

עומדים אנו ימים ספורים לפני היום המקדש - ל"ג בעומר - הקרב ובא עלינו לטובה, הלא הוא יומא דהלולא של התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי זיע"א. עצם הזכרת המשג' ל"ג בעומר מעורר בלב כל יהודי רטט של התרגשות. השמחה הגדולה, התפלה וההתעוררות העולים השמימה בלהב האש, בל"ג בעומר באתרא קדישא מירון, הם מראות הנחרטים בלב המשתתפים לעולמי עד.

יהודים מכל קצו תבל מקפידים שלא להחמיץ את ההזדמנות להעפיל למרומי הגליל העליון כדי לשמוח בשמחת התנא הקדוש ולשאת תפלה לישועת הכלל והפרט, בהסתמכם על כחו הגדול של רשב"י, עליו המליצו חכמים (ברכות ט א): "כדאי הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק".

ל"ג בעומר הוא יום מתאים ביותר להתחברות לפנימיות התורה במשנתו של רשב"י, המבארת בספר הזהר הק', ובכלל זאת למקומות הרבים שבהם הוא מפליג בשגב מעלת אמירת ברכות ועניית אמן אחריו.

במאמר זה ברוני להפנות את תשומת הלב לדברי הנודעים (עקב רעא א) שפאשר הברכות שנוענו ב'אמן' עולות למעלה, נפתחים בפניהן כל שערי שמים ומקריזים לפנינו בכל הרקיעים: "דא איהו דורנא דמלכא דשדר פלוני" [=זהו הדורון ששלח איש פלוני למלך]; "דא הוא דורנא בקימא פדקא יאות" [=זהו הדורון ששלח בקיום ובשלמות כראוי].

פתיחת שערים! הכוזה בכל הרקיעים! - היש מי שיותר על כך?! מתברר כי כל אחד יכול! כן, גם אתה! נדרש לך רק מעשה קטן: שמישהו יעמד לצדך ויענה אמן אחר ברכתך. זהו.

לא פעם, לאחר שגית' לעמד לצדו של יהודי ולענות 'אמן' אחר ברכות השחר שלו, הפניתי את תשומת לבו לדברי הזהר הנזכרים, וכדי לקרב את הדברים אל לבו שאלתי אותו: "האם אתה מאמין שבשעה זו ממש שמך מזכר בכל הרקיעים, ומלאכי מעלה נושאים את ברכתך פדורון לבנורא העולם?"

אם נקפיד לברך מדי יום ברכות השחר בחברותא לפני התפלה, נזכה ששמנו יכרז בפרום כאלו שמביאים דורון משלם למלך, ובנואי יגרם הדבר שהתפלה תתקבל ברחמים ובגיון.

בקריאת 'פתיחו שערים'
ובברכת שבת שלום,

278 ז'ס מכאולס"ן

לא-לב) ועליהן ראוי לקרא "ראשית קצירכם", והשעורים הן מאכל בהמה המרמז על חלק הגשמי של התבואה, לךך היו מקריבים אותה דוקא ביום השני של פסח שבו נדון חלק זה (תפארת יהנותן).

להוציא מדעת המינים

"וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה שבע שבתות תמימות תהינה" (כג טו)

ביום הראשון של ספירת העמר אנו סופרים: "היום יום אחד לעמר". וידועה התמיהה: מפני מה איננו סופרים בנסח: "היום יום ראשון לעמר", הלא מדברי רש"י בפרושו לתורה (בראשית א ה) משמע שלשון זו היא ראיה יותר, וכן מצינו בפרשתנו שנקטה התורה כמה פעמים: "ביום הראשון?"

באר רבי יוסף שאול נתנזון: בנקרא (מנחות סה א) מובא שהמינים היו מסלפים ודורשים מלשון הכתוב שאת ספירת העמר יש להתחיל תמיד ביום ראשון - למחרת השבת, שלא פמסרת חכמים ש"ממחרת השבת" משמעותו - למחרת יום טוב ראשון של פסח. ויש לומר שכדי לדחות ולבטל את דבריהם תקנו חכמים למנות בלשון "יום אחד" ולא בלשון "יום ראשון", ובכך חזרו את קביעתם שהספירה אינה מתחילה ביום ראשון בשבוע דוקא, פי אם למחרת הפסח, בכל אחד מימות השבוע שבו הוא יחול (דברי שאול חדושי אגדות מנחות סו א).

רבי אברהם ישראל זאבי, רבה של חברון, פרש שמטעם זה אנו מכנים את השבת שלפני הפסח 'שבת הגדולה', להורות שיש באותו שבוע 'שבת' קטנה ממנה, והיא יום טוב ראשון של פסח הנקרא אף הוא 'שבת' בצווי: "וספרתם לכם ממחרת השבת" ובכך לבטל את דעת המינים הטוענים שיש רק 'שבת' אחת, ולכך הם מתחילים בכל שנה לספור במוצאי השבת. הסבה לכך שיום השבת מכנה 'גדולה' לעמת יום טוב שאחריו, שפאמור אף הוא נקרא 'שבת', היא לפי שהעגש על חלול שבת גדול יותר מהעגש על חלול יום טוב; שהמחלל שבת נדון בסקילה, ואלו המחלל יום טוב לוקה (שו"ת 'אורים גדולים' סי' ו למוד כד).

יש לצין כי הבני יששכר' (חדש ניסן מאמר ג אות ב) שהביא טעם זה בשם אומרו, כתב לבניו: "לדעתי הטעם הזה הוא חשוב ודבר נחמד".

הכהנה מתקיימת בשתי מצוות

ויאמר ה' אל משה אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת להם לנפש לא יטמא בעמיו" (כא א) את כפל הלשון בפסוק "אמר - ואמרת" דרש ה"ב איש חי' כך:

הכהנים הצטוו במצוות רבות המיוחדות רק להם, ואולם בעוד רבן נוהגות רק בזמן שבית המקדש קים, רק שטים מהן תמידיות ונוהגות גם כיום: ברכת כהנים ואסור טמאת מת. לךך רמז הפסוק: "אמר אל הכהנים בני אהרן" - מלבד מצות עשה של אמירת 'ברכת כהנים' - שנוהגת לדורות, "ואמרת להם" אף מצות לא תעשה' לדורות, והיא: "לנפש לא יטמא בעמיו". שבקיום שתיהן גם יחד יהיה הכר וסימן מבהק לכהנתם, אף בזמן הזה (עוד יוסף חי' חלק הדרוש).

שני דינים בתבואת הארץ

"דבר אל בני ישראל ואמרת להם כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם וקצרתם את קצירה והבאתם את עמר ראשית קצירכם אל הכהן; והניף את העמר לפני ה' לרצונכם ממחרת השבת יניפנו הכהן" (כג י-א)

חכמים (ר"ה טז א) אמרו שחג הפסח הוא יום הדיון על הצלחת התבואה, ולכך קרבה מנחת העמר ביום השני של פסח, כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות. מךך תמה רבי יהונתן אבשיץ על שאנו אומרים בתפלת ראש השנה בתוך סדר הזכרונות: "ועל המדינות בו יאמר... איזו לרעב ואיזו לשבע", הרי שאף על ברכת הארץ נדונים בראש השנה? ועוד תמה: אם קרבן העמר בא לרצות על הצלחת התבואה, מדוע מקריבים אותו רק ביום השני של חג הפסח ולא מיד בהתחלת הדיון - ביום הראשון?

ותרץ: דברי חכמים לא נאמרו אלא ביחס לתבואת ארץ ישראל, ואולם על תבואת שאר המדינות נדונים בראש השנה, וכפי שמדקדק מלשון התפלה: "ועל המדינות בו יאמר... איזו לרעב ואיזו לשבע".

והנה בנוגע לדיון הנעשה בראש השנה, כותב האר"י הק' שביים ראשון נדונים על צרכי הנשמה, ובשני על צרכי הגוף. לאור זאת יש לומר שאף בחג הפסח כך הוא סדר הדיון: ביום הראשון נדון החלק הרוחני שיש בתבואה, שממנו נזנית הנשמה, וביום השני נדון החלק הגשמי שממנו נזון הגוף. מעתה, מאחר שמנחת העמר היתה באה מן השעורים, וזאת לפי שהן מתבכרות ראשונות (ראה שמות ט

רקוד של הודאה בליל שבת

וולף קיציס.

העגלה עשתה את דרכה במשך כל הלילה ללא הפסקה, וכשהאי השחר עצרה במפתיע ליד בית הכנסת הגדול של העיר אפטא. לאחר תפלת שחרית הורה הבעל שם טוב לתלמידיו לקרא לרבי שבתי כורף הספרים. התלמידים שאלו על אודותיו, ואכן זמן מה לאחר מכן התיצב רבי שבתי לפני הבעל שם טוב.

רבי שבתי, שכבר עבר את גיל העמידה אולם טרם זכה לצאצאים, תמה בלבו לפשר ההזמנה המפתיעה. והנה, מיד עם בואו בקשת הבעל שם טוב מרבי שבתי: "ספר נא לי את מה שקרה אצלך בליל שבת זה", ורבי שבתי המפתיע החל לספר:

"איש עני אני", פתח רבי שבתי, "והנני מוצא כדי מחייתי בדחק מעבודת כריכת הספרים. בחסדי שמים אני שמח בחלקי ומודה לקדוש ברוך הוא על כל החסדים והטובות שעושה עמי מעודי. גם אשתי הצדקת שמחה בחלקה ואינה מתלוננת על קשי הפרנסה.

אלא שבתקופה האחרונה, לאחר ששנינו הגענו לימי הזקנה, הורע מצבנו. גופי נחלש ולעתים איני מרויח כדי מחייתי. בכל זאת אני נמנע בכל כחי מלקבל מתנת בשר ודם ושם מבטחי בה'.

ביום ששי האחרון הכבד מצבנו עד כדי כך שלא היה לנו אפלו סכום קטן שסיפיק לרכישת המעט שבמעט מצרכי השבת. נאמן לדברי חכמים (שבת קיח א): 'עשה שבתך חל, ואל תצטרך לבריות', החלטתי לדבק בדרכי שלא להנות מממתנת בשר ודם. בלית ברירה ובאין פרוטה הקדמתי ללכת לבית הכנסת כדי לקרא 'שנים מקרא וישיר השירים'.

לאחר שסימתי את סדר הלמוד, כבר החל הקהל להתאסף לקבלת שבת.

אם בתחלה עדין שכנה דאגה בלבי על צרכי השבת, הרי ככל שנמשכה התפלה התרוממה נפשי והתעליתי מהיות העולם, עד ששכחתי לגמרי שביתי ריק מכל.

בסיום התפלה לא מהרתי לשוב לביתי. לא היה לי סבה לעשות זאת. סעודת שבת לא חקתה לי בביתי החשוף. מה עוד שחששתי פן ישאלוני השכנים לפשר החשף השורר בביתי.

רק כאשר עזב אחרון המתפללים את בית הכנסת, יצאתי אף אני לביתי. כשהתקרבותי לבית הבחנתי לגדל הפתעתי באור יקרות הבוקע מחלונות הבית. כאשר הגעתי ופתחתי

היה זה בעת קדוש ליל השבת על שלחנו של הבעל שם טוב הקדוש. סביב השלחן עמדו תלמידיו הקרובים והביטו ברבם המקדש בסלידון, והנה לפתע הבחינו כי סבר פניו השתנה ונהרת גיל פשטה עליהו.

התלמידים שהשתוממו ותהו בלבם לפשר הענין, לא העזו להפריע לרבם הגדול שנראה

רק כאשר עזב אחרון המתפללים את בית הכנסת, יצאתי אף אני לביתי. כשהתקרבותי לבית הבחנתי לגדל הפתעתי באור יקרות הבוקע מחלונות הבית. כאשר הגעתי ופתחתי את הדלת, השתוממתי למחזה שנגלה לעיני: השלחן היה ערוף במטעמים ומעדנים מיחדים, בשפע עצום, ואור הנרות הבהיר שוה לבית הוד מלכותי.

את הדלת, השתוממתי למחזה שנגלה לעיני: השלחן היה ערוף במטעמים ומעדנים מיחדים, בשפע עצום, ואור הנרות הבהיר שוה לבית הוד מלכותי.

וכנסתי אל הבית בשמחה גדולה, תוף כדי שאני מברך את נות ביתי בברכת 'שבת שלום ומברך'. את החשש שהתגנב ללבי שמא לא עמדה נות ביתי בנסיון ובקשה את עזרת הבריות, לא העליתי על דל שפתי. המתנתי שהיא תפתר לי את התעלומה. ואכן, לאחר אמירת 'שלום עליכם', היא ספרה לי כך:

'בערב שבת, לאחר שיצאת לבית הכנסת ללמוד, אמרתי בלבי כי אם לא נוכל לכבד את השבת במאכל ובמשקה, לכל הפחות אכבד את השבת בבית נקי ומסודר. ואכן, את כל הכחות שהיו שמורים להכנת מטעמי השבת, השקעתי בנקיון הבית, נקיתי אף מקומות שאיני נוהגת לנקות אלא בערב פסח... ולפתע גליתי באחת הפנות בגד ישן שעליו התנוצצו כפתורי זהב. מיד רצתי לצורך ומכרתי לו את הכפתורים בסכום גדול, ובכסף שקבלתי תמורתם קניתי את כל צרכי השבת בכבוד ובהרחבה'.

לשמע הדברים התרחב לבי ברגשות הודאה, ומיד התחלתי לשורר בדבקות ובשמחה את ההודאה שנהוג לומר בשעה זו: 'מודה אני לפניך ה'... על כל החסד אשר עשית עמדי ואשר אתה עתיד לעשות עמי...' שעה ארצה התרונו לבי בהודאה, ורגלי נשאו כמו מאליהן לרקוד סוער של שמחה והודאה..."

בנקדה זו עצר הבעל שם טוב את ספורו של רבי שבתי ואמר לו: 'דע לה, כי באותה שעה שרקדת, הצטרפו לרקודך כל פמליא של מעלה, והיתה שמחה גדולה בעולמות העליונים'.

התלמידים מצדם הבינו את פשר השמחה שאחזה ברבם שבאותה שעה היה באמצע סעודתו, והבעל שם טוב המשיך ואמר לרבי שבתי: "כיון שגרמת שמחה כה גדולה למעלה, יכול אתה לשאל ולבקש ככל שתחפץ ובקשתך תנתן לה, אמר נא מה תבקש".

רבי שבתי השיב על אתר בבקשה שהיתה משאת נפש שלו ושל נות ביתו: "שאלתי ובקשתי כי יפקדונו ה' יתברך בבו זכרו!"

הבעל שם טוב נענה וברכו שיזכו בבו זכר. ואכן, שנה לאחר מכן נולד לרבי שבתי ורעייתו בן זכר. בברית המילה שמש הבעל שם טוב כסנדיק, ואף קרא לתינוק בשם ישראל.

ישראל הקטן גדל והתעלה, כשפל רואיו מכירים במעלתו. לזמנים הוא התפרסם כצדיק הנודע בשם 'המגיד הקדוש מקוז'ניץ'.

'תולדות המגיד מקאז'ניץ' (לרבי חכם צבי הלברשטם) פרק א'

דין 'אמן קטופה'

עניית אמן לפני סיום הברכה

א. כשם שאסרו חכמים לשהות עם עניית האמן אחר כלות הברכה מפני המברך, כך אסרו להקדים לענותה לפני שסיים המברך את הברכה. לפיכך יש לענות אמן רק לאחר שסיים המברך לומר את התבה האחרונה במלואה. עניית אמן בחטף לפני שהמברך סיים את הברכה, מכנה בפי חכמים (ברכות מז א) 'אמן חטופה'.

מקורות ובאורים:

כך פשוט רב פהו צדק גאון (ספר הערף ערך אמן), הרא"ה והמאירי (ברכות מז א) את משמעות אסור 'אמן חטופה', והבאה שיטתם להלכה בשלחן ערוך (או"ח כד ח). בענין זה עורך המ'שנה ברוה' (שם ל): 'ויש אנשים שמתחילים לענות בעוד שהש"ץ עומד עדין בחצי תבה אחרונה, וזה אסור'.

רבי שאול בראך מקאשוי, בהקדמת ספרו 'גבעת שאול' מביא כי הכתוב (שה"ש א ד) 'משכני אחרך נרוצה', שראשי תבותיו הם 'אמן מרמז כי יש להקפיד לענות אמן בדייק בזמן, לא להקדימה לפני סיום הברכה [אמן חטופה] ולא לשהות אחר סיומה [אמן יתומה]'; 'משכני' - יש למשוך את האמן עד שסיים המברך את ברכתו, ואולם 'אחרך - נרוצה' - מיד אחרי שסיים המברך יש להזדרז לענות אמן.

ב. אף כשמאריך הש"ץ לנגן בסיום הברכה, אין לענות אמן כל זמן שלא סיים החזן את התבה האחרונה של הברכה. ואולם על הש"ץ להמנע מלהאריך בנגוון התבה האחרונה של הברכה, לפי שיש שאינם יודעים את ההלכה האמורה, ומתוך כך הם נכשלים בעניית אמן חטופה.

מקורות ובאורים:

מדברי המ'גן אברהם (מכד יד) עולה שאם מאריך החזן לנגן הרבה בסוף הברכה, אין להמתין עד סיום נגונו

כדי לענות אמן. ואולם מכך שכתב המ'שנה ברוה' (שם) לגבי קדיש, שאם מאריך הש"ץ הרבה בנגוון התבות 'ואמרו אמן' יענו הצבור אמן מיד, משום שתבות אלו אין חלק מ'עצם הברכה', משמע שש"ץ המנגן בסוף הברכה, יש להמתין אחריו גם אם מאריך הרבה.

בשו"ת 'בית יעקב' (סי' כב) כתב, שאף כאשר מאריך הש"ץ בנגוון האות האחרונה בתבה האחרונה בברכה, יש להמתין מלענות אמן עד לאחר סיום נגינתו. ואף שבמקרה זה כבר נשמעה התבה כלה מפי הש"ץ, מפל מקום "כל זמן שלא סיים החזן הנגון, חשוב שעת הברכה", ולפיכך המקדים לענות לפני שסיים הש"ץ את הנגון, הרי הוא עונה אמן חטופה. ה'בית יעקב' הוכיח דבריו מכך שאמרו חכמים (ברכות יג ב וברש"י שם ד"ה ובל"ת) שפדי לכוון פהלכה בפסוק ראשון של קריאת שמע יש להאריך דוקא באות האחרונה של המלה 'אחד', לפי שלפני שהוא משלים את המלה והוגה גם את האות האחרונה שבה, אין משמעות לאמירתו. מכך שיוצאים ידי חובת הכנה בפסוק ראשון של קריאת שמע, בכונה שמכונים בעת שמאריכים באות דל"ת של 'אחד', מוכח שאין המלה מסתימת כל עוד שמאריכים באות האחרונה (ראה 'מגן אברהם' כח עג). ואולם ב'חדושים ובאורים' (ברכות סי' כא אות ה) הביא שהחזן איש חולק וסובר שאפשר לענות אמן מיד לאחר שסיים הש"ץ את התבה האחרונה במלואה, אף אם המברך ממשיך ומאריך בנגוון. יש שכתבו שפולשון המ'שנה ברוה' (מכד לה) שכתב שכאשר הש"ץ מאריך בנגוון התבה האחרונה בברכה "לא יענה אמן כל זמן שלא סיים את עצם התבה של הברכה", יש להביא ראיה לדעת החזן איש שמפנין שהוציא הש"ץ את 'עצם' התבה מפי, אין להמתין עד סיום נגינת האות האחרונה. ואולם בספר 'אבני יסופה' (ח"ג או"ח סי' כד) מסיק שאין זו ראיה מכרחת ומורה לנהג למעשה כדעת ה'בית יעקב' ולא לענות אמן עד שסיים החזן לנגן את התבה האחרונה בברכה.

אמנם כל זה במאריך בנגוון באות האחרונה של הברכה אבל אם התחיל החזן לנגן אחרי שסיים הברכה, צריך לענות אמן מיד עם סיום הברכה ואין להמתין על נגונו (משנ"ב רפא ד, מפמ"ג א"א שם ד; שו"ת 'מנחת יצחק' ח"ז סי' ט). עוד כותב המ'שנה ברוה' (שם) שלא יאריכו החזנים בסיום הברכה, "כי לפעמים עונים [הקהל 'אמן'] קדם שסיים ממש הברכה".

כ"ק אדמו"ר מדז'יקוב ויז'ניץ שליט"א

מדברי מרגן ורבנו על עניית אמן

זעני אמונים

ישנו ענין כללי שעל כלנו להתחזק בו, בהיותו לדאבוננו, מהדברים שאדם דש בעקביו. כונתי לחובת הזהירות וההקפדה על עניית אמן ו'אמן, יהא שמיה רבה... מצוינו בתז"ל (שבת קיט ב) דברים נוראים ונשגבים אודות גדל ענינתו: "קורעין לו גזר דינו"; "אפלו יש בו שמץ של עבודה זרה מוחלין לו"; "פותחים לו שערי גן עדן". עוד אמרו חכמים (דבר"ר ז א): "כל מי שעונה אמן בעולם הזה - זוכה לענות אמן לעתיד לבוא". והתוספות (שבת שם ד"ה כל העונה) מביאים בשם הפסיקתא: "כשישראל נכנסים לבתי כנסיות ואומרים יהא שמיה רבא מברך בקול רם, מבטלים גזרות קשות".

בהקפדה על ענינתם אף מעוררים את רחמי השם יתברך על ישראל, כפי שאמרו חז"ל (ברכות ג א): "בשעה שישאל נכנסים לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונים יהא שמיה הגדול מברך, הקדוש ברוך הוא מנענע ראשו ואומר, אשרי המלך שמקלסים אותו בביתו כן, מה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם".

אלו המענינים בעלונים וחוברות למיניהם בעת אמירת קדיש או בשעה שהש"ץ חוזר התפלה, כמעט שאינם שמים לב לברכות החזן והקדיש

זקני הק' ה'דברי חיים' מצאנו ז"ע, הוכיח פעם שני יהודים ששוחחו בקריאת התורה בשעה שברכו 'מי שברך' לחולה, באמרו: "בשמים נפסק על חולה זה, שאם מאה אנשים יענו אמן בשעה שיברכוהו ליד ספר התורה, יתרפא מחליו. והנה, תשעים ושמונה אנשים ענו אמן, חוץ משניכם ששוחחתם ביניכם בשעה זו... הלא בכך כבכול חרצתם את גזר דינו של החולה לרעה".

כאשר בעזרת השם יתברך נתחזק בכך, בודאי נזכה להתקרב אליו יתברך גם בתקונו שאר הענינים הצריכים חזקו, וכפי שכבר אמרו חכמים (יומא פ א): "תפסת מרבה - לא תפסת, תפסת מועט - תפסת".

עגית אמן מלמדת על אפי האדם

השומע את הצבור עונים אמן ומצטרף אליהם מבלתי לדעת על איזו ברכה הוא עונה, הרי זו 'אמן תומה' (רש"י ברכות מז א ד"ה תומה). ועל כך אמרו חכמים (שם): "כל העונה אמן תומה - יהיו בנני תומים". ומפלאים הדברים; וכי עד כפי כך גדול חטאו של העונה אמן תומה? הלא פגנתו לקיים את מצות עגית אמן, ואף שאינו יודע על איזו ברכה הוא עונה, בכל זאת, הרי הסכים על ברכת ה', ומדוע עליו להעגש בעגש כה חמור? ועוד, מלשון חכמים "יהיו בנני תומים" משמע שתלו את העגש גם בבנים. ומה חטאו הם?

באר רבי יוסף יהודה לייב בלוח:

אדם העונה אמן מבלתי לדעת על איזו ברכה הוא עונה, מראה הוא בכך על אפיו - להמשך אחר דעת אחרים מבלתי לבדק אם נכונה היא דעתם אם לאו. אדם שאינו אדון לעצמו והוא תלוי כל העת בדעת אחרים, הרי בנני העומדים על טבעו אינם מחשיבים את דבריו ואינם סרים למשמעתו. באומרים "יהיו בנני תומים" התכוננו חז"ל שבנני של "העונה אמן תומה" אינם מקבלים את מרותו, וממילא אינם נחשבים כבנני והרי הם כיתומים (שערי דעת ח"ג עמ' קכח).

לעורר על גדל מעלת עגית אמן

בספרו 'קצור שלחן ערוך השלם' (קיא ל) מביא רבי רפאל ברוך טולדנו את הספור הידוע על רבי מרדכי יפה (מוכא בספר 'דרך משה' ליום א) שבעת שלמד אצל רבו רבי יצחק אבונה, ארע שבנו הקטן של רבי יצחק אמר ברכה, ומתוך חסר שימת לב לא ענה אחריו רבי מרדכי אמן. בתגובה נדהו הרב אבונה והוכיחו על חמרת עוון ההמנעות מעגית אמן על ברכה. הוא אף הוסיף וספר לו כי כבר היה מעשה

בדורות קודמים על חסיד שהתחייב מיתה משום שנמנע מלענות אמן על ברכת בנו. לאחר שמביא ספור זה בהרחבה מוסיף הרב טולדנו וכותב מלים נוקבות בענין זה:

"ישמע חכם ויוסף לקח, כמה גדולה מעלת עגית אמן. ומי יודע, אולי בעוון זה רבו הצרות? וכבר אמרו חכמינו ז"ל (ברכות ה א): 'אם רואה אדם יסורים - יפשפש במעשיו'. על כן אני מבקש מראשי ישיבות, שיידרשו לתלמידיהם על זה, וכבר אמרו חכמים (שבת י א): 'זמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד'."

עבודת הקדש של השופע חיים

על האדמו"ר בעל 'שופע חיים' מצאנו קלויזנבורג מספר פי נהג לחלק בשבת פרות לילדים קטנים, כדי שיהיו מברכים לפניו, והוא ענה אחריהם 'אמן'. היתה זו עבודת קדש מיחדת בעבורו, ואף כאשר שכב על ערש דוי כשהוא מסבב ביסורים, לא ותר על מנהגו זה; למרות חלשתו הרבה ישב במשך שעה ארצה וענה אמן אחר הילדים שברכו על פרותיו (דרכי הלכה' [להגר"ח שטרן] הל' ברכות הנהנין סי' כה).

תפסת מרובה - לא תפסת

המחנך רבי חיים אהרן שקלאר רגיל היה להחזיר בצעירי הצאן את חשיבותה של עגית אמן, והיה אומר לתלמידיו: 'תענו אמן בכונה! בכל 'אמן' שאתם עונים, כאלו אתם מכניסים לפי שטר של חמשים דולר...'

בגישתו המיוחדת ובחכמתו החנוכית ידע רח"א שהילדים לא יתחברו לדברים אם ינקב בסכום הגבוה ממשיגיהם. משום כך נקט בסכום שהוא קטן, אך מספיק גדול כדי להלהיב את הילדים ולהביאם ליגור את המצוה (קנטרס 'אז אמר שלמה' עמ' פה).

מעלת עגית אמן במשנת בעל ההלואה

שערי גן עדן

'תורתו מיגן לנו היא מאירת עינינו'

עגית אמן בכונה

הזדמנות זו ולא שם לבו לענות אמן בכונה, מתעורר עליו קטרוג גדול, ונגזר עליו עגש כה חמור.

בספר 'יסוד ושרש העבודה' (שער הקורבן פרק ו) כתוב שפך הרואה את דברי הזהר הללו: "פלגי מים תרד עיניו, על לא שמרו עגית אמן כראוי, יומם לא ישכב ולילה לא ינוח, מפחד לבבו אשר פחד, וממראה עיניו אשר יראה..."

המקבל הקדום רבי מאיר פופרש מביא את דברי הזהר הללו בספרו 'אור צדיקים' (תקון התפלה' אות נב) ולאור זאת מציע לכל אחד לומר תפלה מיחדת מדי יום, ואלו דבריו:

"לכן כל אדם יהיה לו זה הכתב בתוך סדור שלו, או על הכתל, בשעת התפלה, וכך יאמר בשעה שמתחיל להתפלל: 'בוננו של עולם, גלוי וידוע לפניך שאני בשור ודם ואין בי כח לכוון כונת אמן כראוי; בכן יהי רצון מלפניך, שתהא עולה כונה שלי עם כונת אמן מאותן השרידים שיודעים לכוון כראוי'."

שמיי" ונעגש בחמרה כה רבה: "מפני שדבר קל הוא [ה'אמן'] להבינו ולכוון בו, דהינו הפשוט שבסודות, שפלת 'אמן' עולה [בגמטריה] הוי"ה אדני". המזלזל במצוה שפך למימה, עגשו גדול יותר משל המזלזל במצוה שקשה לקימה (ראה מנחות מג ב), ולכך כה חמור הוא עגשו של מי שאינו מכוון בעגית אמן. הרמ"ז מוסיף ומבאר כי על פי דברי הזהר הק' שהפסוק 'ובני יקלו' נאמר על מי שאינו עונה אמן, מתבארת פונת האר"י שאמר (פרי עץ חיים' שער כונת אמן) שמהאותיות שבסופי תבות של הכתוב (תהלים פג יז): "מלא פניהם קלון", נתן לצרף את המלה 'אמן'.

עוד מבאר ה'צוטרי אמן' (ה"א עמ' עט): אמן הנה מתנה גדולה שנתן הקדוש ברוך הוא לבריותיו מבית גנוזו. זהו השבח הגדול ביותר בו יכול בן אנוש לשבח את בוראו, וכפי שאמרו חכמים (דב"ר ז א): "אין גדול לפני הקדוש ברוך הוא יותר מאמן שישאל עונים". משום כך מי שבהתרתולתו מחמיץ

בזהר הק' (נולך רפה ב) כתוב שפך מי שאינו עונה אמן ככונה, הרי הוא מבזה את שם ה' ועגשו חמור עד מאד, ואלו דבריו [בתרגום ללשון הקדש]: "תנא: כל השומע ברכה מן המברך ואינו מכוון בעגית אמן, עליו נאמר (שמואלא ב ל): 'ובני יקלו', ועל כך כתוב (מלאכי ו א): 'בן יכבד אב ועבד אדניו ואם אב אני איה כבודי ואם אדוניים אני איה מוראי אמר ה' צבאות לכם הכהנים בוזי שמיי'. בשעה שאדם זה נזקק ונצרך לישועה מה דינו; כשם שהוא לא פתח הברכות למעלה - כך אין פותחים לו. ולא עוד, אלא כאשר יוצא מן העולם הזה, מכריזים לפניו ואומרים: הגיפו הדלתות בפני פלוני ולא יבנס ולא תקבלוהו. אוי לו, אוי לנשמתו'."

הרמ"ז בפרושו לזהר (שם) מבאר את הסבה לכך שמיי שאינו מכוון באמן נכלל בתאר "בוזי